

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.10821657>

Accepted: 10.03.2024

Ülkelerin Ekonomik büyüme Sürecine Etki, Eden Olgular ve Kavramların Değerlendirilmesi

Evaluation of Facts Affecting the Economic Growth Process of Countries.

Yaşar Burçin ONUR

Gence Devlet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
kaptanyasar@windowslive.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5431-3430>

Özet

Ekonomik büyüme ülkeler için önemli bir olgudur. Milli gelirin artırılması için ülkelerin sürekli ticari faaliyet oranlarını yükseltmeleri gereklidir. Reel sektör yönlü büyüme, ülkeler için ana amaç kabul edilmektedir. Büyüme oranları önemli bir kriter olmak ile birlikte, tüm yönleri ile değerlendirilmesi gereken süreçleri kapsamaktadır. Ülke sanayi ve ticari sistemi borçsuz olarak, kendi imkânları ile temin edilecek bir finansman sistemi ile gelişim göstermelidir. Öncelikli olarak girişimci oluşturmak için borçla finansman yöntemine sıkça başvurulmaktadır. Bu uygulamalar faydalı olmak ile birlikte, yarardan çok zarar ile sonuçlanmaktadır. İlerleyen dönemlerde borcun borç ile finansman dönemine girilerek, yüksek seviyede nakit ihtiyacı gündeme gelmektedir. Başa baş üretim yapma noktasına kadar yüksek seviyeli ürün sunumu ile küresel rekabet sistemi içerisinde, başarılı olmak adına büyük bir olumsuzluk ile karşılaşmaktadır. İlerleyen dönemde ise borcu borçla finansman sağlayan şirketlerin çözümleri ve nihayetinde, iflasa giden yolun oluşumuna tanık olunmaktadır. Bu çalışmada, işletmelerin finansmanlarının sağlanması noktasında faiz sistemi dışarısında farklı yapılanmalardan yararlanmaları gerektiğine vurgu yapılarak, vakıfsal yönetim, çok ortaklı ticaret ortaklıklarının önemi dile getirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Borç Stoku, Dengesiz Gelişim, Milli Sermaye.

Abstract

Economic growth is an important phenomenon for countries. In order to increase national income countries must constantly increase their commercial activity rates. Real sector oriented growth is considered the main goal for countries. While growth rates are important criteria they cover processes that need to be evaluated in all aspects. The country's industrial and commercial system should develop with a debt-free financing system that will be provided by its own means.

Primarily, debt financing method is frequently used to create entrepreneurs. Although these practises are beneficial, they result in more harm than good. In the following periods, the debt financing period begins and a high level of cash need comes to the fore. In the following period, we witness the dissolution of debt financing companies and ultimately the formation of the road to bankruptcy. In this study; it is emphasised that businesses should benefit from different structures other than the interest system benefit from different structures other than the interest system in providing their financing and the importance of foundation management and multi- partner commercial partnership is expressed.

Keywords: Dept Stock, Unbalanced Development, National Capital.

GİRİŞ

İnsanlık tarihi sürekli gelişim üzerine faaliyet göstermektedir. Farklı medeniyetlerin değişik zamanlarda katkıları ile uygarlık kavramı hayat bularak evrilmiştir. Ekonomik, sosyal ve kültürel gelişim süreçleri birbirleri ile irtibatlı olarak ilerleyen ve aynı kökten çıkış alan aşamaları ifade etmektedir. Bu itibar ile insani gelişimin temel alınması noktasında tüm devletlerin ortak gelişimini esas alan yapılanmaların oluşturulması faydalı olmaktadır. Bugün gelinen noktada, dünya genelinin küresel nitelikli bir köy olduğu kabul edilmek ile birlikte, kuantum teorisi ile uzaysal denklemde tüm uç noktaların birbirleri ile ilişki içerisinde bulunduğu düşüncesi büyük itibar kazanmıştır. “Kuantum nesnelere ise aynı anda neredeyse üç bin farklı konumda olabiliyorlar.” (Irgat, 2017:76) Bu sebeple gurup içerisindeki şirketlerin, gurup adına birlikte ve tek paydada oluşturacakları ortak yararları merkeze alan stratejiler geliştirilmesi tezi geçerliliğini kısmen yitirmiştir. Gurup için faydalı olan bütün için faydalı ise hayat bulabilir görüşü esas alınmalıdır. Diğer bir ifade ile kartel ekonomik yapılanmaların kendi çıkarları doğrultusunda aldığı kararlar nispetinde tüm şirketlerin büyüme sağlaması adına oluşturduğu girişimler kısa süreli olarak fayda sağlamakta fakat uzun dönemde negatif ve yıkıcı etkilerinin bulunduğu görülmektedir. 2000’li yıllarda gözlemlenen büyük küresel finans krizleri başta olmak üzere reel sektör üzerinde gözlemlenen ve birbiri ardına gelen şirket iflasları bu durumu bariz olarak gözler önüne sermektedir. “ Bu yönüyle kuantum fikri; yöneticilere gözlemci etkisi hakkında bilgi sunması, böylece değişik bakış açıları ve görme biçimlerinin bir potada harmanlanabilmesine ve takım performanslarının arttırılabilmesine imkân vermesi bakımından yönetsel işlerin daha etkin ve verimli bir şekilde yöneticilerin, yönetim süreçlerine katkısını kolaylaştırmak suretiyle, etkinlik ve verimliliklerini kayda değer bir biçimde çoğaltır.” (Şengöz, 2022: 10) Nihai tahlilde hatalı karar alınmasının sebebi şirketlerin aşırı büyümesi ve kendisini korumak adına ortak yapılanmalara yönelmek sureti ile aşırı rekabet ortamının yaratılmasından kaynaklanmaktadır. Bu noktadan sonra yüksek ticari hadlerin korunması için birlikte tek şirket gibi karar alınması zorunlu bulunmaktadır. Çünkü aşırı büyüme ile baş gösteren yüksek risk oranları ile baş edebilmenin tek yolu ortak karar almaktan geçmektedir. Fakat gurup için alınan kararlar bir noktaya kadar ticari etkinliği sağlamaktadır. Toplumsal nitelikli olarak alınan verilerin ışığında değerlendirme yapıldığında uzun dönemli anlam ifade edecektir. Diğer bir anlatımla şirketlerin birlikte alacağı kararlar sadece maliyetleri azaltma noktasında etki gösterecektir Ana sorun ise toplumsal nitelikli olarak alım

gücünün düşmesi sebebi ile piyasa talep eğrisinin düşük seyretmesi ile ilintili bir olgudur. Tüketicinin cebinde likit olarak nakit kıymet olacaktır ki satın alma gücü oluşabilsin! Fakat yüksek büyüme oranları ile birleşen şirketler sürekli tüketim kültürü ile desteklenmesi sonucu parasal kıymetlerin büyük miktarını ellerinde tuttuklarından diğer halk kesimlerinin otonom tüketim yapması dahi mümkün olmamaktadır. Bu durumda kartel tipi yapılanmalar başta olmak üzere piyasa üzerindeki firmalar istenen kar oranlarına sahip olamamaktadır. Diğer bir ifade ile kendisinin dalgasına kapılarak zarar etmektedirler. Ana sorun aşırı büyümeden kaynaklanan likiditenin kendi ellerinde toplanmasıdır. Böylece çevrim içerisinde bulunan para kapasitesi düşük oranlı olarak seyretmekte ve ticari şirketlerin ürünlerine gereken talep oluşmamaktadır. Bu sebep ile büyük çaplı ticari şirketler bir noktadan sonra büyümede güçlük çekmektedir. Bir noktadan sonra ise zarar ve iflaslar gündeme gelmektedir. Dünyaca ünlü büyük şirketlerin 1990 ve 2000’li yıllarda birbiri ardına iflaslarını açıklamalarının ana sebebi bu merkezde toplanmaktadır. Bu sebeple nihai tahlilde alınan kararların guruplar için faydalı olmasını amaç edinme stratejisi yerine, gurup için alınan kararların gurup ile birlikte, tüm insanlığın yararına olacak şekilde tanzim edilme ilkesinin ana hedef olarak kabul edilmesi doğru bir karar olacaktır.

Ekonomi Bilimi Teorileri Hakkında Çelişkiler

Ekonomi bilimi yeni bir bilim alanı olarak kabul edilmek ile birlikte tarihsel süreç içerisinde insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip bulunmaktadır. Bilhassa son 300 yıl içerisinde görüş sunan bilim insanların ekonomi bilimine katkıları büyük ölçekli olmuştur. Her bir görüş kendi dönemi içerisindeki ihtiyaçlara cevap vermek noktasında kendisinden beklenen faydayı sağlamıştır. Ekonomi bilimi çıkış noktası olarak her ne kadar kaynakların tasarruflu kullanımını esas alır gibi görülmüş olsa da nihai tahlilde üretim ve tüketim sistemlerinin ihtiyaca cevap veriliğine odaklı bulunmaktadır. Ekonomi bilimi asıl olarak bir sonuç veya değerlendirme bilimidir. Bu iki olguya yardımcı faktör olarak eklenebilecek olan analiz sürecinin işletilmesidir. Ekonomi bilimi tüm süreçlerin çıktısını analiz etmek sureti ile strateji geliştirilen bir yargıyı ifade etmektedir. Neyi üretiyorum ne kadar üretiyorum? Ne kadar tüketiyorum? gibi kavramlar diğer bilimlerin cevaplandırması gereken soruları oluşturmaktadır. Ekonomi bilimi ana soruların peşinde koşmalıdır! Küresel nitelikli olarak toplumsal huzur ortamını sağlamak adına nasıl bir değişim sistemi sunulmalıdır? Dünya üzerinde herkesin her üründen yararlanabilmesi amacı ile nasıl bir nakliye sistemi geliştirilmelidir? Söz konusu nakliye sistemi içerisinde adaletli bir gelir paylaşımı nasıl sağlanacaktır? Üretilen ürünler dünyanın diğer bir bölgesindeki insanların alım gücüne göre cevap verebilecek fiyat düzeyinde midir? Gibi sorular dünya iktisadiyatı veya küresel iktisat olarak adlandırılan bilim dalı içerisinde değerlendirmelidir. Ülke içerisindeki değişkenler üzerinde görüş ve teori bildirilmesi ise ülke ekonomisi içerisinde telaffuz edilmelidir. Neyi ne kadar ürettiğiniz matematik bilimi içerisinde değerlendirilmelidir. Hangi ürünü üretip satacağınız ise işletme biliminin ilgi ve kapsam alanı içerisinde bulunmaktadır. “ Herodot’a göre geometrinin Nil vadisinde doğmasının bir nedeni vardı. Çünkü vadideki verimli arazi halka dağıtılmıştı. Nil nehri taşıdığı bu arazilerin bazı kesimleri sular altında kalıyordu “ (Dönmez, 2007: 595) Görüldüğü

üzere paylaşım sorunu üzerine matematiksel veya geometrik çözümler sunulmak sureti ile sonuca ulaşılabilir. Dolayısı ile matematik bilimi içerisinde soruna çözüm bulunmaktadır. Ekonomi bilimi ise teori üreterek ilerleyen bir yapıya sahiptir. Ana amaç ürün satmak analiz yapmak değildir. Ana amaç tüm dünya üzerinde para döngüsünü sağlamak adına kurgulanacak sistemin teorisini üretmektir. Ekonomi bilimi bir muhasebe dalı değildir. Ekonomi bilimi felsefeden de uzak bulunmaktadır. Kurulan sistem üzerinde doğru yanlış algılarından tamamen uzaktır. Duygulardan arındırılmış olarak teori üretir. Ürettiği teoriyi felsefe bilimine, matematik bilimine, fizik bilimine, fen bilimlerine, işletme bilimine, kimya bilimine, iklim bilimine vbg. ayrı takdim eder. Her bir bilim dalı ekonomik teorinin dünya için ekonomik, toplumsal, kültürel, tabiat, gibi alanlarda katkısını ve faydasını inceler. Analiz eder ve sonuç bildirir. Bu noktada teorisyen, öne sürdüğü teorisini tüm bilim dalları karşısında savunmak mecburiyetindedir. Çünkü bu tahlillerin ana amacı, doğaya, insanlığa ve uzaysal mekâna faydalı uygulamaların hayata geçirilmesini sağlamaktır. Bu noktada parasal süreçler, ülke dönüşüm hasılları, döviz değişim oranları, faiz hadleri ile ilgili hesaplar ekonominin matematiksel ve işletme bilimi açısından anlatımlarını oluşturmaktadır. Ekonomi biliminin ana omurgası içerisinde değerlendirilmemelidir. Bu çok önemli bir ayrıntı olmak ile birlikte tarihsel süreçte ekonomi biliminin sunumu adına yapılmış çok büyük bir hatalı uygulama olmaktadır. Ayrıntı ile ana organı karıştırmak olarak değerlendirilebilir ki; teorisyenin ayrıntıda boğulmasına meydan vermektedir. Ekonominin mikro ve makro boyutlu değerlendirilmesi de diğer bir yanlış uygulamayı gündeme getirmektedir. Tek bir değişkenin ele alınması mümkün değildir. Tüm değerler birlikte değerlendirilmektedir. Şirket faiz hadleri, dış ticaret seviyesi ile ilgilidir. Aynı zamanda enflasyon ile bağlantılıdır. Bütün bunlar döviz seviyesi ile birlikte değerlendirmelidir. Ülke büyüme oranları, tasarruf miktarı gelecekteki para akışını düzenlemektedir. Her an her kıymetin etkisi bulunmaktadır. Şirkete işçi alımı ülkenin enflasyon oranı ile bağlantılıdır. Altı ay sonra enflasyon oranında işçi ücreti arttırılacaktır. Diğer dönemlerde alınacak ticari alacaklar bu oranları karşılayacak mıdır? Ülke ekonomik büyüme oranları yeni rekabet ortamları oluşturduğunda bu ücret seviyeleri üzerinden düşük düzeyli kar marjı karlılık oranlarını ne derecede etkileyecektir, kamu borçlarının yüzdesi nedir? Yakın dönem ve uzak dönemli kamu borçları firmayı nasıl etkileyecektir? Kısa dönemli kamu borçlarının finansmanında hangi aktörler kullanılacaktır, vergi mi arttırılacaktır, para mı basılacaktır, borcun borçla finansmanına mı gidilecektir? Bugün işletmeye alınan 150 işçi, gelecekteki düşük kapasiteli çalışma seviyesinden üretim yapılması durumunda karşılaşılabilecek sorunlarda etkisi olacak mıdır? Bunun gibi birçok etki faktörü devreye girdiği gözlemlenmektedir. Buradan yola çıkarak ekonomik analiz süreçlerini mikro ve makro boyutlu değerlendirmek yanlış bir uygulama alanını tasdiklemektedir. Dünya ekonomisi, ülke ekonomisi, şirket ekonomisi, şehir ekonomisi, köy ekonomisi, ilçe ekonomisi adları ile değerlendirmek üzere isimlendirmek doğru olacaktır. Ekonomik analizler ise ekonominin matematik bilimi ile ilgili analizlerini oluşturmaktadır. Robert Malthus bir rahiptir. Ve insanların geometrik, ürünlerin matematiksel arttığını kanıtlamıştır. Fakat ürünler aritmetik olarak yüksek seviyeli artmaktadır. 1 başaktan onlarca buğday alınmaktadır. Bir balık yüzlerce yavru yapmaktadır. Bir ağaçta binlerce meyve hayat bulmaktadır. Malthus diğer değişkenleri sabit olarak almıştır. Hatası bu noktada toplanmaktadır. Çiftçi eker ve toprağı işler ise geometrik artışın çok üstünde ürün alınacaktır. Toprağı işlemeyerek enerjisini başka yönlere çevirir

ise ve diğer değişkenler sabit sayılır ise Malthus'un naklettiği görüş geçerliliğini korumaktadır. Malthus' un yaptığı bu tahlil ekonomi biliminin ilgi alanı içerisinde bulunmamaktadır. Bu noktada Malthus' u ve bu tahlilleri yapan bilim insanları matematik bilgini olarak tanımlamak doğru olacaktır. Ekonomi bilimi diğer bilimlerin sorularına cevap bulur ve konu ile ilgili olarak değerlendirmek üzere teori üretir? Gerçek ihtisaslaşmanın sağlanması adına ve özgün disiplinlerin uygulanması adına bu ayırım yapılmalıdır.

Kaynaklar ve İhtiyaçlar Sınırlı Sayıda mı bulunmaktadır?

Ekonomi bilimi kıt kaynakların paylaşımı üzerine araştırma yapan bilim dalıdır. Ekonomi teorileri genel olarak kaynakların kıt ihtiyaçların sonsuz olduğu yönünde görüş bildirmektedir. “ Görüldüğü gibi tüm dünyanın halen ve gelecekte en önemli sorunun beslenme sorununun olacağı açıktır.” (Beyaz vd., 2013: 105) Bu görüş gerçeği yansıtmamaktadır. Bu noktada farklı görüş bildirmek ihtiyacı doğmaktadır. Dünya üzerinde kaynaklar sınırlı bulunmaktadır. Kaynaklarda, ihtiyaçlarda sınırlı sayıda bulunmaktadır. Fakat tabiat üzerinde bol miktarda ürün bulunmaktadır. Tabiat verimli ve yüksek sınırlarda imkân sunmaktadır. Aksi yönde görüş bildirdiğimizde bu imkânlara negatif yönlü olarak temas etmekteyiz. Dünya üzerinde oksijen miktarı her doğan insana yetecek kadar fazla hacim ile sunulmaktadır. Bu oran insanın ömrünü tamamlayacağı sürede kendisine yeterli olacak miktarda oksijeni ihtiva etmektedir. Bu güne kadar doğal üretim eksikliği sebebi ile oksijen yetersizliğinden ölen bir insanın varlığına tanık olunmamıştır. Bu kadar fazla oksijen kaynağını binlerce yıl kesintisiz sunulması için büyük bir bitki ve yosun birikimine ihtiyaç bulunmaktadır. Kaynakların tamamen tükenmesi için karbondioksit miktarının oksijen dönüşümünü sağlayamayacağı noktaya kadar gerilemesi gerekmektedir. Bu seviyeden sonra toprak gerekli bitki örtüsünü dönüştüremeyecek noktaya gelecektir. “ Co2 miktarının artması insanların nefes alması için zorunlu olan oksijen miktar ve oranını nasıl etkileyeceği üzerinde pek durulmamaktadır. Toprak ve bitki örtüsünde giderek azalma tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğu dikkat çekmektedir.” (Başol vd. 2005: 63) Oksijen miktarının yüksek oranda bulunması bitki sayısının her insana yetecek sayıda olduğunu ve tarımsal ürün üretmek için uygun şartların mevcut olduğu anlamına gelmektedir. Örneğin; Yosun bulunan bölgelerde bol miktarda protein kaynağı olan ve en değerli gıda maddelerinden biri olan balık nüfusu yüksek sayıda olduğu gözlemlenmektedir. Tespitlerimiz dahilinde dünya üzerinde kıt kaynakların bulunduğu görüşü kabul edilmemelidir. Kıt kaynak kavramı her bireyin ihtiyacını temin etmekle sınırlı olacak kadar az miktarda doğal ürünün varlığı kadar küçük bir oranı temsil eden terim olmaktadır. Gerçekte ise tabiatta böyle bir kısıtlamayı içerecek kadar küçük oranlar mevcut değildir. Yüksek sayıda ağacın ve yosunun varlığı dünya üzerinde çok fazla nüfusa bakabilecek nitelikte doğal ürünün olduğunu kanıtlamaktadır. Tabiatı ile bitki sayısının düşmesi ve toprağın verimini kaybetmesi ile oksijen üretiminin durması sonucu, yaşamak için gerekli olan suni teneffüs imkânının kalmaması durumunda insanoğlu için kıtlık faktörünün etki göstermesi söz konusu olacaktır ki bu durumda zaten nefes alınmaması sebebi ile yaşamın son bulması söz konusu olacaktır. Denizlerin sürüler halinde balıklar ile bütünleştiği, doğanın kendi halindeyken bile verimliliğini sunduğu bir tabiatta kıtlık terimi farklı bir şekilde yorumlanmalıdır. Bu noktada yapılan hata kıtlık kavramı ile yokluk teriminin birbiri

yerine kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Tabiatta tüm elementler bolca sunulmaktadır. “ Modern spektroskopinin evrenin sınırlarını anlama ve öğrenme konusunda bir görünür başarısı kâinattaki maddelerin ve / veya cisimlerin yapıtaşları olarak periyodik tablodaki elementlerin göreceli bolluklarını gözlem sonuçlarının bir özeti olarak ortaya koymasındadır.” (Eker, 2021: 70) Görüldüğü üzere elementler nimet derecesinde bolca sunulmaktadır. İnsanın gereksinimleri için gerekli tüm kaynakların varlığına ve en önemlisi bolluğuna hizmet ettiğinin kanıtıdır. Kıtık tabiat eli ile sunulmuş bir olgu değilken yokluk insanların elleri ile ürettikleri bir soyut kavram olmaktadır. Yokluğun oluşmasının sebebi insanların kurdukları nizam ve sistemler içerisindeki sosyo-ekonomik yönlü hatalı uygulamalardan kaynaklanmaktadır. Örnek olarak vergi uygulamalarında artan oranlı vergi talebi, faiz oranlarının yüksekliği, enflasyon yüzdelerinin negatif etkileri gibi birçok mali sebepler sıralanacağı gibi tekeli uygulamalar, kartel tipi şirket yapılanmaları gibi reel sektör bazlı somut uygulamalarda görülen hataların varlığı ile birlikte sistemsel nitelikli olumsuzlukları gündeme getirmektedir. Bu noktada dünya üzerinde yeterli kaynak mevcuttur fakat ürünlerin dolaşımında ve paylaşımında sorunlar mevcut bulunmaktadır. Yine bilinen bir örnek ile açıklayacak olur isek; gelişmiş ülkelerdeki obezite sorunu ile Afrika ülkelerindeki açlık sorunlarının birbirlerine ters yönde ve aynı oranda gelişmesi şaşırtıcı bulunmaktadır.” Açlık insanların sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesi için yeterli miktarda gıdaya ulaşamayarak veya tükettikleri gıdaların makro ve mikro besin birleşenlerinde eksiklik yaşaması olarak tanımlanabilir.” (Çalık, 2023: 435) Diğer bir ifade ile dünyanın bir bölgesindeki insanlar için yemek bir hobi haline almışken diğer bir dünya bölgesindeki insan için hayatta kalmak adına verilen bir savaştır. Bunun suçlusu kaynaklar değildir. Kaynaklar kıt olmuş olsa idi diğer dünya bölgesindeki insanların tüketimi 5 katından fazla bir seviyeye ulaşmazdı. Sorun eşit dağılımın yeryüzünde sağlanamamasından kaynaklanmaktadır. Bir bölge insanı açlıkla savaşırken diğer bölge insanı psikolojik kaygılarını tatmin etmek adına gereksiz olarak yeme alışkanlığı geliştirmiştir. Bu eşitsizlik kutsal kitap aracılığı ile sürekli dile getirilmek sureti ile insanlar uyarılmaktadır. Yarattığı varlığı en iyi tanıyan Tanrı bu konunun hassasiyetini her fırsatta hatırlatarak, insanlara uyarı ve nasihat mahiyetinde çeşitli şekillerde defalarca konu ile ilgili örnekler sunmaktadır. Konuyu hususi ve umumi anlamda tanımlayarak, çeşitli şekillerde anlatım, tasvir ve yaşanmış olaylar kanalı ile açıklamıştır. Kendisine yaklaşma vesilesi olarak insani hizmeti şart olarak tanımlamıştır. Diğer bir ifade ile ulviyet yolunda ilerlemenin baş ve tek şartı; insanlara hizmet edilmesidir. Bu bağlamda kimsenin rızıkına mani olunmaması gerektiğini her fırsatta dile getirmiştir. Bu anlamda insanoğlunun yaratıcı ile olan yakınlığı adına yapılması gereken fiiller ve kişinin hayatını şekillendiren ve ana merkez olgunun insana hizmet ile bütünleştirilmesi gerektiğidir. Hayra yönelik işler yapmak olgusu pek tabii ki insanlık arasında hizmet üretmek ve yardımcı olmak anlamıyla hak ettiği seviyeye ulaşmaktadır. Fakat ne kadar dikkat edilirse edilsin! Bazı kanun boşluklarından dolayı belirli bir miktar hak yenilmesi ve haksız kazanç elde edilmesi istenmese de söz konusu olacaktır. Aynı süreçlerde belirli bir maddi kayıp oluşması da gündeme gelecektir. Bu sebeple sadaka sistemi gündeme getirilerek kişinin kendisine otokontrol imkânı sağlanmıştır. Vergi gelirleri esas alınmaktadır. Ayrıca kendi ile muhasebe halinde bulunan insana da vicdanını rahatlatma ve legal olarak gözden kaçan bazı unsurlar üzerinde gönüllü olarak hassas hesap yapılması imkânı tanınmaktadır. Dolayısı ile tanrısal boyutta bu kadar fazla değinilen ve

yarattığını en iyi bilen yüce yaratıcının paylaşım konusunda bu kadar hassas ve tavizsiz olması üzerinde çok detaylı düşünülmesi gereken önemli bir olgu olmaktadır.

Küresel sistem rekabet unsurunu merkeze alarak sürekli büyüme üzerine odaklanmaktadır. Bu çarkın içerisine girildikten sonra sistem içerisinde üretimin seri olarak sunulması ve artan hacim ve kapasite ile genişletilmesi zorunlu bulunmaktadır. Sistemin büyümesi adına başa baş seviyesine yakın olarak üretim planlanmalıdır. Bu seviye ise çok tehlikeli ve riskli üretim boyutunu oluşturmaktadır.

Örnek olarak; X İşletmesi yıllık % 1' lik büyüme amacı içerisinde faaliyet göstermektedir. Yıllık olarak % 1 'lik Ekonomik büyüme aynı süreç içerisinde % 1' lik yeni müşteri potansiyeli oluşturulması anlamına gelmektedir. Yıllık olarak,

1.000. 000. 000 (Bir milyar) ürün üretmektedir.

$1.000.000.000 / \%1 = 10.000.000$ adet ürün ek olarak üretilmelidir.

Bu durumda 10.000.000 yeni bireyin dünyaya gelmesi gereklidir.

Söz konusu büyüme diğer şirketler için de gerekli bir hacim arttırma gereğidir.

Yine örneğimize dönecek olur isek,

Piyasa üzerinde 100 ayrı firmanın bulunduğunu varsayalım.

Bu durumda her firma % 1 'lik büyüme isteği ile

$10.000.000 * 100 = 1.000.000.000$ (Bir milyar) ürün üretilecektir. Fakat yıllık olarak dünya üzerinde bu sayıda nüfus artmamaktadır. Bu durumda şirketler belirli bir zaman sonra yüksek hacim oluşturması dolayısı ile yüksek sayılı stok seviyesine ulaşarak satış yapamayacak duruma yaklaşacaklardır. Bu durumda oluşturacakları ürünlerin farklı guruplarda yeknesat kullanımını amaç edinerek tek tip üretime yönelmek isteyeceklerdir. Fakat insanların tercihleri sürekli olarak değişmektedir. Bugün gündemde olan tercihlere yönelirken yarın için çok farklı bir moda akımına göre seçim yapabilmektedirler. Ayrıca alım gücünün düşmesi farklı alternatiflere yönelmesine sebep olabilmektedir. Taklit yönlü ve yan sanayi ürünlerin varlığı bilhassa gelişmekte olan ülkelerde sürekli gündem konusu olmaktadır. Ayrıca korsan hizmetler ve ürünler olarak adlandırılan mamullerin gelişmiş ülkeler de olmasa da söz konusu gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde önemli yer tuttuğu sıkça gözlemlenen bir olgudur.

Sosyolojik ve Kültürel Faktörlerin Etkisi

Kültür toplumların zaman içerisinde oluşan değer yargıları ile oluşturulmuş kıymetler toplamıdır. Kültürel değerler insanların algılarını doğrudan olarak yönlendirme kabiliyetlerine sahiptir. Kişiliğin ve karakterin oluşma süreçlerine kumanda etmektedir. Değerler birlikteliği olarak da adlandırılabilir kültürel kıymetler, insan eylemlerinin ana yönlendirici görüşler olmaktadır. Başarısızlığa müsamahalı toplumlar girişimci oluşturmak adına faydacı yapılanmalar olarak adlandırılmaktadır. Toplum başarı üzerine odaklı bulunmak ile birlikte verilen hatalı kararlara karşı müsamaha göstermektedir. Müsamaha gösteren başarı odaklı toplumlar sanayileşme seviyesinde ileri giden yapılanmalara sahip bulunmaktadır. Kurumsallaşmasını tamamlayan ülkelerin en temel vasıfları arasında başarısızlığa hoşgörü ile yaklaşılması gözlemlenmektedir.

Toplumlar akıl ve mantık ilkelerini merkeze alarak gelişim göstermektedirler. Akıl insanlığa hizmet amacı ile yüceltilmesi ise temel insanı kıymetlerin oluşturulması ilkesine hizmet edilmesini sağlamaktadır. Bu durumda tüm insanlığın tek bir paydada toplanarak birleşebileceği ana yapılanma temel insan-i ilke ve görüşleri merkeze alan yaklaşımlara hayat verilmesine bağlı bulunmaktadır. Bu seviyede karşımıza küresel sistemin birlikte ve yeknesat olarak kalkınma sürecine katılımının sağlanması gerekliliği çıkmaktadır. Diğer bir anlatımla; tüm dünya üzerinde bulunan halk ve gurupların toptan gelişimini amaç edinen girişimlerin hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Dünya farklı din, dil ve ırktaki insan guruplardaki insanların ikamet ettiği büyük bir köy olarak değerlendirilebilir. Tüm insanlar sosyal kültürel ve ekonomik olarak diğer dünya halklarından etkilenmektedir. Küreselleşme süreci ile birlikte bu etkileşim dünya genelinin küresel köy olarak adlandırıldığı bir yapılanmaya sahip olunmasına sebep olmuştur.

Ekonomik Büyümenin Sağlanamamasının Nedenleri Üzerine Değerlendirmeler

Ekonomik buhran kriz ve duraklama dönemlerinin ana sebebi paranın dolaşımında bulunma hızının düşük seviyeli seyretmesidir. Çünkü para sayıca azınlıkta bulunanlar tarafından toplanmıştır. Bu durumda ya aynı oranda para basılacak yada aynı oranda ürün üretilmelidir. Ürün üretilme denemesi, piyasada nihai ürün fiyatlarını düşürücü nitelikli etkide bulunacaktır. Fakat çevrimde paranın az olması parayı değerinden daha kıymetli bir hale getirecektir. Bu durumda ülke parası küresel bazda hakim konuma doğru ilerleyecektir. Fakat ülke üretimde dışa bağımlı ise tam tersi özellik gösterecek cari açık büyüyecektir. Cari açık döviz kurunu arttırıcı etki gösterecektir. Bu değişim tasarruf sahiplerinin ülke parasından kaçarak dövize yönelmesine sebep olacaktır. Maliyetlerin artması enflasyon oranlarını gittikçe artan oranlı olarak yükseltecektir. Bu değişim komprador etkili sermayenin ülkede kaldığı dönem içerisinde düşük etkili olarak hissedilecektir. Sahip olunan sıcak paranın belirli bir zaman sonra ülke dışına çıkışı ile birlikte enflasyon oranları katlamalı olarak yükselecektir. Diğer bir ifade ile sabahki ürün fiyatı ile öğlende fiyatlar arasında fark bulunacaktır. Bu değişim borçlanma hadlerini yükseltecektir. Sadece ülkeler faiz sarmalına tutulmamaktadır. Bireyler de faiz içerisinde kar ve rant ihtiva eden aktörleri oluşturmaktadır. Kısa süreli faiz sistemi başta karlı gözükmektedir. İlerleyen süreçte borcun ödenmemesi birleşik faiz sistemine geçilmesine sebep olmaktadır. İşte esas amaç bundan sonra kendisini göstermektedir. Ödenemeyen borç yüzdelik oran ile birbirini katlayan bir yapıda devir etmektedir. Şimdi neden bankaların bu kadar bireysel kredilere yöneldiğini anlayabiliyor muyuz? ! Çünkü amaç borcun ödenmesi değil borcun ödenmemesi noktasında toplanmaktadır. “ Bileşik

banka faizleri bu çeşit bir artışın güncel örneğidir. Kredi kartı kullananların yaşadığı sorunların

temelinde bu artışın olduğunu liselerde matematik problemleri çözenler bilirler.” (Çamurcu, 2005: 91) Şimdi bankaların yardımseverlik, vatan, milliyetçilik, dindarlık olgularına neden bu kadar fazla yöneldiğini anlayabiliyor muyuz? Araştırmacı bir tarafta bu değerlere öykünmenin varlığına tanık olurken, bir tarafta çok iyi tanınan ve bilinen bankaların çalışanlarının şube kapılarında biz eft mft yapmıyoruz, buraya faizli borç para almaya gelin! diyerek müşterileri azarlandığına banka müdürlerinin ise olayları bir köşeden seyrederek tebessüm ettiğine vbg olaylara sıkça tanık olmuştur. Bu noktaya gelmiş ekonomiler için yazar adına sözün bittiği yeri oluşturmaktadır.

Sistem durgun ve tutarsız bulunmaktadır. Enflasyon oranları yüksektir. Döviz kuru yüksek seviyelerdedir. Büyüme oranı ise yüzde 5 gibi yüksek seviyelerde seyretmektedir. Bu mümkün değildir. Sistemin yatırımcı çekmesi mümkün görünmemektedir. Peki, neden büyüme % 5 in üstünde bulunmaktadır. Çünkü piyasa üzerinde tekeli rekabet hakim bulunmaktadır. Maliyet kalemlerini oluşturan firmalar buldukları ülkelerde alt paravan nitelikli şirketler kanalı ile tekelleşme faaliyetlerini oluşturmaktadır. Böylece piyasa mekanizması üzerinde yeknesat nitelikli fiyat birlikteliği oluşturarak kar marjını yüksek düzeyde tutmaktadırlar. Buradaki nihai amaç dışarıdan farklı bir firmanın piyasaya girişini engellemektir. Diğer bir ifade ile piyasa yönlü faaliyet icra edilecekse tekeli firmaların faaliyetleri ve hükümlerine dahil olarak etkinlik gösterilmesidir. Tekeli firmaların tedarikçisi ya da dağıtıcısı olarak üretim sürecine eklenmelidirler. Bu sebeple piyasa hâkimiyetinin sağlanması dağıtımçı işletmelerin sayılarının artırılmasına bağlı bulunmaktadır. Son yıllarda faiz hadlerinin düşük tutulmak istenmesinin ana sebebi bu düşünceden kaynak almaktadır. Bu dönüşüm için gerekli olan sıcak para girişi faiz hadlerinin düşük seviyeli olmasına bağlıdır. Bilhassa gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeler olarak adlandırılan sanayileşmesini tamamlamamış ülkelerdeki büyüme oranlarının yüksekliğine karşı ekonomik yönlü durgunluk bu sebeple oluşmaktadır. Firma sayısı artmaktadır fakat piyasa üzerinde fiyatlar dengesiz seyretmektedir. Mülk satmak isteyenler satamamaktadır. Mülk almak isteyenler de satın almakta güçlük çekmektedir.

Yakın tarihimizde borçla finansman olgusu olumlu olarak karşılanmaktaydı. 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel % 5' lik borç oranı eğer büyüme adına % 5 hacim oluşturuluyorsa, bu olumlu bir gelişmedir tarzında değerlendirmelerde bulunmaktaydı. Günümüzde ise cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, iç ve dış borç stoku ile ilerlenmesi mümkün değildir mantığı ile hareket etmektedir. İki değerlendirme birbiri ile tam ters nitelik arz etmektedir.

Borç ile finans edilen bir ekonomik büyüme son tahlilde faiz veren işletmelerin kar etmesini sağlamaktadır. %' 5 lik büyüme oranı ve % 50 enflasyon düzeyinin varlığında her 100TL. için % 5'lik etki enflasyon oranının diğer değişkenler sabit iken % 52.5 oranına yükseltecektir. Fakat sanayi sektör faaliyetlerini kendi içerisinde % 5'lik oranda arttırmaktadır. Sanayi sektörü ülke içerisinde % 30 oranında bir paya sahip ise % 54'lik büyüme ile ancak % 1,5' lik istihdam oluşturulmaktadır.

Yüzde 1,5' lik istihdama karşı %2,5' lik enflasyon katlanılamayacak bir maliyettir. Her işçinin 3 nüfusun geçimini sağladığını düşündüğümüzde % '6 lık nüfusun istihdam altında sosyal güvenceye kavuştuğunu gözlemleyebiliriz. Fakat %2.5 lik gelir kaybı tüm ülke nüfusu tarafından hissedilecektir. % 2,5 fakirleşmiştir. İlk zaman bir genişleme hissedilecek ve sonrasında çarpan etkisi ile düşüş yaşanacaktır. Konuyu farklı bir açıdan değerlendirebiliriz;

Yüzde 6' lık halk kesimi yaklaşık olarak tüm halkın 1/15 ine denk gelmektedir.

$$2.5 / 100 = 0,025$$

$$0.025 * 6 = 0.15$$

$$0.15 * 15 = 37.5$$

Eğer oluşan % 2.5' lik enflasyon oranını yüzde 6' lık istihdam edilen guruba nakil etmiş olursak işlemde görüldüğü üzere % 37.5 in üzerinde enflasyon oluştuğu gözlemlenmektedir.

Belirli bir grup için % 6' lık istihdama karşın genele yayılmış % 2.5' luk veya istihdam oluşturulan grup üzerine yoğunlaştırılmış % 37.5' lik enflasyon olarak tanımlayabileceğimiz fiyat artış oranıdır.

Böyle bir büyüme çok tehlikelidir. Borçla finansman sağlandığını göstermektedir. Bu değişim 2.Dünya savaşı sonrası ülkelerin faiz sarmalına katılmasının diğer bir görünümüdür. Savaşlar sonunda finansal nitelikli faize alıştırılmayan ülkeler bu dönüşümü reel sektör eli ile yaşamaktadır. Ya da finansal sektörlerde sunulan rant ekonomisi ile ana damarlar üzerinde gösterilen etkiler reel sektör dönüşümü ile kılcal damarlara kadar işletilmektedir. İşte dünya genelindeki enflasyonist tutarsızlığın ana sebeplerinden başta gelen kök faktör bu merkezde toplanmaktadır. Dünya ülkelerinde devlet yönetimlerinin durumun kontrol altında olduğu ve enflasyonun düşürüleceği yönündeki açıklamaları tatlı bir iyimserlikten ibaret bulunmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere dünya ülkelerinde enflasyonun düşmesi mümkün görünmemektedir. Bu doğrultuda enflasyonun düşme eğilimine girmesi daha büyük bir tehlikeyi içinde barındırmaktadır. Alım gücü düşen alt gelir gurubu vatandaşların alım güçlerinin daha da

alt seviyelere indiğini göstermektedir. Alım gücünün otonom tüketim seviyesinin altına düşmesi ise toplumsal yönlü olumsuz olayları tetikleyecektir. Bu seviyede devlet yöneticileri nihai karar sürecinde faiz dışı fazla değerlerini nazar-ı dikkate almaktadır. Fakat bu değerlendirmeler kendilerini çok büyük bir yanılgıya götürecektir. Faiz dışı fazla seviyesine göre alım gücü değerlendirmesinde bulunulması ancak gelir guruplarının kazanımlarının eşit konumda ve homojen olduğu durumlar için geçerli bir değerlendirmedir. Gelir dağılımının eşit olmadığı toplumlarda daha yüksek oranlı ve heterojen yönlü dağılım sergilendiği görülmektedir. Geçmiş dönemlerde ülke yönetimlerinin borçla büyümeyi destekleyen yaklaşımları günümüzde dünya ekonomilerini yüksek oranlı ve büyüyen borçlar batağına sürüklemiştir.

Başlangıçtaki likidite girişi ve üretimsel büyüme yerini durgunluğa bırakmıştır. % 5' lik borç, % 5' lik büyüme imkânı yaratıyorsa, bu sarmala girilir tarzındaki söylevler gerçeklikten uzak bilimsel olmayan ve hayal ve hüsniyete dayalı sunumlar olmaktadır. % 5' lik borç % 5 borç artı borç faizi anlamına gelmektedir. Gelecek yıllarda GSMH'nın faiz ödemeleri sebebi ile önemli oranda düşmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca tam rekabet piyasasının hakim olduğu ana mamul ve ara mamul kaynaklarının yabancı ülke meşeli şirketler eli ile sunulduğu düşünüldüğünde, söz konusu firmalar ile rekabet edilemeyeceği açık bir şekilde görülmektedir. Bu durumda faiz ödemelerinin aksamaması mümkün görülmemektedir. Faizin, faizle telafisi ise bir noktaya kadar çevrilebilecektir. Görüldüğü üzere 1980' ler sonrası liberalleşme adımları ile birlikte gözlemlenen dışa açılım politikaları, kurumsallaşmasını tamamlamamış olan yapıları iflasa sürüklemiştir. 1980' lerde ABD ve İngiltere gibi ülkelerin başını çektiği liberalleşme söylemlerinin temelinde yatan ana faktör gelişmemiş ülkelerin kapalı ekonomi modelinden dışa açılmalarını sağlamaktır. Böylece kurumsallaşmasını tamamlamak için içe kapanan ekonomilerin gelişimini önleyecekler ve borçlanma kanalı ile kendilerine bağlayacaklardır. Akabinde ise rekabet edemeyen şirketlere dağıtımcı olmak ya da şirketlerini karlı bir ücretle kendilerine satmak alternatifi sunulmaktadır. Kurumsal yapılar ise liberalleşmenin devlet eli ile tanımlanacağı özelleştirme sürecine oluşturmaktadır. Tabiatı gereği ilk oluşumların gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde sağlanması içe kapalı ekonomilerin dışa açılma süreci akabinde sosyalist ülkelerin de kapitalist sisteme entegre olma sürecini tetiklemiştir. Sosyalist ülkelerin sınırdaş ve komşu ülkelerinin tamamının serbest piyasa ekonomisine geçmesi bu ülkeler için ticaretin şeklini de değiştirmiştir. Örnek olarak Rusya ile devlet destekli tahıl alım anlaşması yapan Türkiye Cumhuriyeti Kurumlarının garantörlüğüne alışmış Sovyet Bloğu ülkeleri yeni dönemde karşılarında büyük Britanya krallığına bağlı paravan nitelikli, özel firmaları bulmaktadırlar. Katı bürokratik yapı öncesinde her iki ülke içinde benzer özellikler gösterirken, yeni kurgusal perspektif bir tarafın ağır içsel süreçleri karşısında uyumsuzluğu gündeme getirmiştir. Bürokratik süreçler para ve zaman kaybına sebep olmaktadır. Bu sebeple sosyalist ülkeler zorunlu olarak serbest piyasa ekonomisinin

hakim olduğu kapitalist nizama dönüşüm yaşamak mecburiyetinde kalmışlardır. Bu noktada planın birinci aşaması gelişmekte olan ülkelerin reel sektör nitelikli liberalleşmesi adına serbestleştirme ve özelleştirme faaliyetlerinin desteklenmesi ve teşvik edilmesi, ikinci planda ise sosyalist ülkelerin çözülerek kapitalist sisteme entegrasyonudur. Bu dönemde dünya bankasının ve finansör ülkelerin söz konusu ülkeleri için yardım ve kredileri tüm zamanlardan daha fazla hissedilir nitelikli olarak dile getirmeleri başka hangi ifade ile tanımlanabilmektedir? Akabinde ise 1990' lı yıllarla gelen finansal özerklik söylev ve uygulamaları ise pazılın son parçasının oturduğu resmi, ayani biçimde önümüze sunmaktadır.

Özet olarak bu noktaya gelmiş bir küresel ekonomik yapının olumlu anlamda değişmesi adına tüm dünya ülkelerinin ortak katılımı ile oluşturulacak bir ekonomik birlikteliğe ihtiyaç bulunmaktadır. Oluşturulacak birlikteliklerde paylaşımcılığı esas alan sistemler kanalı ile vakıf ve yardımların hakim olduğu çok ortaklı kooperatif tipi şirket yapılanmalarına temas edilmesi faydalı olacaktır. Doğal dengeyi korumak adına bu noktadan çıkış alan gözlem ve deneylere yer verilmesi faydalı olacaktır. Teknik bilimlerde olduğu gibi sosyal bilimler nazarında da doğal süreçlere önem verilmelidir. “Doğa bilimlerinin bu gelişmesi tıp, ziraat, endüstri vs. gibi alanlarda, yeni teknolojik gelişimlere yansıtılıp, insanlığa özgü kültür oluşumlarının büyük bir gelişme göstermesine olanak sağlamış, ancak sosyal hayat sisteminin örgütlenmesi tamamen doğa bilimine yabancı meslek kuruluşlarının tekeline bırakıldığından, sosyal yaşam sistemi doğa bilimsel, gelişimlerden nasibini almamış ve hep çağın gerisinde kalmıştır.” (Gedik, 1998: 86) Neden teknik bilimlerde yaratıcı kudretin sundukları taklit ediliyor da, sosyal bilimlerde bu görüş desteklenmiyor? Bu durum çifte standart oluşturmuyor mu? Tabiatı ihtiyacından fazla et yiyen bir aslana rastlanmamıştır! Mal biriktiren bir su aygırı gözlemlenmemektedir! Tüm hayvanlar düşman olsun ya da olmasın tabiat sistemine duyarlı bulunmak ile birlikte, birbirlerine de doğrudan veya dolaylı olarak fayda sağlamaktadır.

SONUÇ

Küreselleşme süreci ile birlikte sanayi adına büyüme kabiliyetlerinin oransal olarak yüksek seviyelerde bulunmasına daha fazla önem verilmektedir. Fakat bu büyüme oranları diğer değişkenler değerlendirilmek sureti ile irdelenmemektedir. Ülke yönetimleri küresel ekonomik durgunluğa karşı çözüm üretmek adına farklı mali tedbirler alma yoluna başvurmaktadır. Çeşitli teşvikler, yardımlar ve sübvansiyonlar ile ekonomiyi canlı tutmaya çalışmaktadırlar. “ Mevcut firmalarımızın üretim maliyetlerini aşağı çekebilmek amacıyla Türkiye Kalkınma Bankası ile firmaların enerji verimliliğini artıracak, konunun finansman boyutunu da dikkate alan yatırım çözümleri geliştirdik.” (Albayrak, 2022: 180) Ülke borç stoku, ticari hadler, sermayenin milliliği, döviz oranları gibi birçok verinin birlikte değerlendirilmesi gereken süreçlerin hassas olarak tahlil

edilmesi faydalı bulunmaktadır. “ Türkiye’nin mevcut toplumsal kapasitesini yüksek seviyede ve yeni kaynaklar yaratıp, bu kapasiteyi arttırarak etkili bir şekilde kullanması mutlak bir gerekliliktir.” (Topaloğlu, 2022: 288).

Borcun borçla finansman edildiği bir şirket yapılanmasının başa baş rekabet edildiği bir küresel ticaret sisteminde başarılı olması, kısa dönemde harekete geçirici olarak tanımlansa bile uzun dönemde gelişim sergileyemeyeceği açık bir şekilde görülmektedir. Geçmiş dönemlerde ülke yönetimleri borçla büyüme sağlanmasının gerekliliği üzerine belirli yorumlarda bulunmuşlardır. Bu kısmen doğru kısmen yanlış bir uygulamadır. Borçla finansman tüm zamanlar için hatalı bulunmaktadır. Fakat içine kapalı olarak adlandırılan iç piyasanın ihtiyaçlarını karşılamak için sunulan hizmetleri esas alan üretim sisteminin hakim olduğu devletlerde, dış ticaret için gerekli olan maddi kıymetin sağlanması adına zaman içerisinde başvurulacak tek yol olarak kabul edilmelidir. Bu seçim ülke içerisinde risksiz üretimi esas alarak, kendi varlığını korumak adına düşük seviyeli üretime yönelen ve yeknesat olarak adlandırılan ürün üzerine odaklı firmalar eli ile sağlanmaktadır. Ar-ge faaliyetlerine düşük düzeyli kaynak ayrılan, yüksek stok seviyesine sahip ne üretirim satarım mantığının rahat üretim sistemine entegrasyon sağladığı bu yapılanmaların evrim geçirerek dış pazarlara açılması adına yeni bir rekabet stratejisi geliştirilmesi uygulamaları ile kaynak arayışının birleştirilmesi için gerekli uygulamalar olmaktadır. Başlangıç yıllarında faydalı olan borçla finansman uygulamaları ilerleyen yıllar içerisinde yüksek faiz oranlarının oluşması ile birlikte kredi kurumlarının ülke finansman notlarını düşük yüzdeler dahilinde takdim etmesi gibi farklı olumsuzlukları da gündeme getirmektedir. Bu sebeple borçla finansman uygulamaların yerini yardımlaşma vakıf gibi sistemler ile destekleyen finansal ağların oluşturulmasına önem verilmelidir. Tarihsel süreçte görüldüğü üzere Osmanlı İmparatorluğu’nda devlet ve imparatorluk dönemlerinde sürekli olarak uygulama alanı bulan vakıf ve yardımlaşma sistemlerinin varlığına dünya genelinde önemli atıflar yapılmıştır. Ayrıca çok ortaklı ticari yapılanmalar olarak kooperatif tarzı birlikler modernize edilerek günde uyarlanmalıdır. Bu sebeple geçmiş tarihlerdeki faydalı uygulamaların günümüz kapitalist sistemine entegrasyonu adına geliştirilecek ve modernleştirilecek alternatif uygulamalara yön verilmesi faydalı bulunacaktır. Özellikle Ortadoğu’nun zengin coğrafik faktörleri de göz önüne alındığında Avrasya coğrafyasını da içerisine alan büyük bir yapılanmanın oluşturulması adına yapılan girişimler, tüm dünyada örnek teşkil edecek oluşumlar olarak değerlendirilebilecektir. Bu noktada toplumsal değerlerin ekonomik sistemler başta olmak üzere tüm küresel sistem içerisinde paylaşımcılığı ve yardımlaşmayı esas alan düzenlemeler ile sağlanması faydalı olacaktır. Gelişimin değerlendirilmesinde soyut ve somut kavramların toplu olarak yükselen kıymetler ile oluşumu sağlanmalıdır. Soyut anlamda ekonomik bağımsızlık, borçsuz gelişim süreçleri, milli sermaye ilkeleri esas alınırken, somut düzlemde ise reel sektör üretimi, kapsamlı büyüme, altyapısal

niteliklerin ihtiyaca cevap verme noktasındaki yeterlilikleri sağlanması adına emek sarf edilmelidir. Unutulmamalıdır ki tabiyatta değişmeyen tek şey değişimdir. Bu sebeple toplumlar geçmişlerine bakarak gelecekleri üzerinde karar vereceklerdir. Biz bilim adamlarına düşen tek görev ise hatırlatmak, fikir ve teori üretmek, görüş bildirmekten ibarettir. İnsanlık ise kararını her zaman ki gibi kendi verecektir. Olmak ya da olmamak!

KAYNAKÇA

Albayrak B., (2022),Burası Çok Önemli-Enerjiden Ekonomiye Tam Bağımsız Türkiye, Turkuvaz Yayınevi: İstanbul.

Başol K., Çelik M.Y., Durman M., (2005), Kalkınma Sürecinin Lokomotifi: Doğal Kaynaklar Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14, 61-71.

Beyaz K.B., Karakaya S.Ü.İ., Rezael F., (2013), Doğal Kaynaklar ve Tarım, Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi, 2013, 1, 104-109.

Çalık B., (2023), Açlık ve Kıtlık Bağlamında Doğal Afetlerin Şer-i Hükümler Üzerindeki Etkisi, Kafkas Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, 10 (20), 431-451.

Çamurcu H., (2005), Dünya Nüfus Artışı ve Getirdiği Sorunlar, Sosyal Bilimler Dergisi,8 (13), 87-104.

Dönmez A. (2007), Matematik Bilimlerin Çimentosu, Güncel Yayınevi: İstanbul.

Eker Z., (2021), Dünya Hayatının İnşa ve Korunması Açısından Su, Katre Uluslar arası Araştırmalar Dergisi, 11, 67-96.

Gedik İ., (1998), Dünyanın Oluşumundan İnsanlığın Gelişimine Değişimler ve Dönüşümler, Karadeniz Teknik üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Dergisi, 32, 75-139.

Irgat M., (2017), Kuantum Metafiziğine Giriş: Kuantum Evreninin Ontik Yapısı, Adıyaman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, İslami İlimler Araştırma Dergisi, 1, 69-79.

Şengöz M., (2022), Kuantum Fikrinin yönetim Bilimine Etkisinin İncelenmesi, IBAD Sosyal Bilimler Dergisi, 13, 1-12.

Topaloğlu S., (2022), Ülke Yönetimi, Kırmızı Kedi Yayınevi: İstanbul.